LLENGUA I LITERATURA | | Actualitzat el 21/12/2021 a les 09:00

Comunicar, una inversió per a la recerca

«Gastar diners en comunicació, i en català, no ha de fer por» | «Ja deia Carl Sagan que una de les raons per les quals els científics han de comunicar és perquè la major part del finançament de la ciència procedeix de la ciutadania»

Analitzar mostres és una part del procés científic; comunicar-ne els resultats, també. | Freepik/DCStudio.

Era l'any 1988 quan vaig conèixer l'arqueòleg Eudald Carbonell. Recordo l'entusiasme amb què explicava els treballs que realitzaven al jaciment d'Atapuerca (Burgos), molt lluny encara de les fites científiques de repercussió mundial que vindrien després. Va ser a Tarragona on el vaig veure per primer cop; arribava a la ciutat amb la idea de formar un equip científic referent en evolució humana. Tenia molt clar que aquest projecte s'havia d'estructurar a l'entorn de **tres potes: la recerca, l'acadèmia i la socialització**, que inclou aquesta última la comunicació.

En aquest propòsit hi ha un convenciment personal de que cal retornar a la societat el que aquesta aporta per fer possible la recerca. Ja deia Carl Sagan que una de les raons per les quals els científics i científiques han de comunicar el resultat dels seus treballs és perquè la major part del finançament de la ciència procedeix de la ciutadania i aquesta té dret a saber com es gasten els seus diners. Alhora, **si se sap incrementar l'interès del públic per a la ciència, hi ha moltes possibilitats que la recerca rebi més suport social**.

Aquest compromís parteix de la consideració que la ciència és part intrínseca de la nostra vida quotidiana i determina molts dels aspectes que la caracteritzen. En aquest procés, **cal una aposta política decidida per la socialització de la ciència a través de la comunicació**, entre moltes altres iniciatives, perquè tothom assoleixi un nivell educatiu i cultural que doni resposta a la curiositat de la societat i al dret a disposar del coneixement transformat en pensament. Per assolir aquest fita cal la implicació decidida dels i de les professionals de la ciència i de la comunicació; ambdós han de treballar plegats en aquesta direcció.

Quan vaig començar a col·laborar en gabinets de comunicació i per a centres universitaris, a les acaballes dels anys noranta del segle XX, això no tothom ho tenia clar. Em venen al cap comentaris de professorat que en trucar-los per aclarir algun dubte i fer entenedor un relat sobre la seva recerca en algun cas m'havien contestat. **"I per què ho han de saber? Poseu-ho tal qual**." I havies de fer un gran esforç i una tasca pedagògica entre doctores i doctors perquè entenguessin que calia enviar missatges clars.

Per sort, 30 anys després s'ha donat un gir importantíssim. A Catalunya, els grups de recerca, els instituts d'investigació, els centres i parcs tecnològics tenen claríssim que han de comunicar el seu treball, perquè si no arriben a la societat, i aquesta no sap què fan entre les seves quatre parets, no entendran els recursos que s'hi esmercen i no donaran valor al seu treball.

Comunicar és una inversió per a la recerca i cal que els i les seves protagonistes tinguin una relació molt estreta amb els mitjans per transmetre a la població continguts contextualitzats, que els permeti potenciar el pensament crític, tan individual com col·lectiu, i així afavorir l'òptim desenvolupament de les seves capacitats i habilitats en l'entorn que els acull esdevenint cada vegada més competents en un context que canvia constantment.

La comunicació científica, i ja ho fa, ha d'anar més enllà de trobar un titular espectacular, que també, però **ha de saber explicar una bona història** que captivi i engresqui la ciutadania a interessar-se per allò que li conten i pugui raonar i interactuar sobre aquests continguts. Als anys noranta del segle XX aquest interès de la societat per la ciència va començar a emprendre el vol, però amb l'eclosió d'Internet i les necessitats d'afrontar nous fets com el canvi i l'emergència climàtica, les noves malalties i ara la pandèmia de la Covid, el procés s'ha accelerat.

En paral·lel, la societat ha descobert que la ciència pot ser molt distreta, si s'explica bé. Això significa que **els qui comuniquem hem de saber amb precisió a qui ens dirigim**, quines preguntes es farà i de quina manera li arribarem més directament. Perquè això sigui possible actualment s'utilitzen una gran diversitat de recursos de canals -llibres, cinema, webs, rutes científiques, xarxes socials, museus, cafès científics?- Aquest repertori es promou tant des de les bases socials, com poden ser centres cívics, instituts de recerca, universitats com des de les institucions.

El 1989 va néixer el suplement de 'Ciencia y Tecnología' de *La Vanguardia* i el1990 l'Associació Catalana de Comunicació Científica (ACCC). Un diari en castellà es posava al capdavant per difondre ciència, però des de Catalunya, cosa que també indicava la **sensibilitat de la població catalana pels assumptes científics**. En aquells temps la ciència començava a interessar i actualment forma part de les agendes dels periodistes. L'espai que s'ha perdut en mitjans tradicionals com el paper, s'ha vist compensat amb Internet i tot el món dels webs, blogs, portals i les xarxes socials, que ha comportat la socialització d'aquesta tecnologia. A més, hi ha televisions que tenen programes o espais de ciència, igual que les ràdios, i s'elaboren *podcasts* científics. En aquest escenari, el català hi ha sortit guanyant: la diversificació de mitjans, de tecnologies, de canals de comunicació, ha propiciat que sobretot blogs i webs en la nostra llengua donin a conèixer la recerca de la comunitat científica.

Segons el meu parer, la xarxa de televisions i ràdios locals de Catalunya han afavorit que sigui així, perquè **el personal científic moltes vegades ha trobat en mitjans de proximitat l'escenari per donar els primers passos en comunicació de la seva recerca**. Comences per un espai local, però a vegades surten qüestions o aportacions de gran interès i amb molta projecció, per la qual cosa, es pot recuperar part del contingut per emetre-ho en cadena. Si vas sumant una mica d'allí i una mica d'allà omples per a un programa general de ciència.

També han afavorit el panorama iniciatives com al seu dia va ser el cas de TINET (Tarragona Internet) socialitzant l'ús de les noves tecnologies posant a l'abast de la ciutadania eines fàcils d'usar com blogs i webs, i en català, que possibilitava que el personal científic sense capficar-s'hi gaire tingués una eina per comunicar i interactuar amb la societat d'una manera ràpida i àgil. **La blogosfera catalana ha tingut sempre un gran nivell i la ciència hi ha jugat un paper molt significatiu**. Recordo fa molts anys que el programa *Cámara Abierta* de TVE va emetre un reportatge sobre el blog de l'arqueòleg Eudald Carbonell perquè era dels primers científics que en tenia un, i ho feia en català. Aquestes arrels en un moment en què tot era novetat ha afavorit la visibilitat de la ciència en la nostra llengua quan la *teranyina* ha crescut, perquè el fet de ser pioners ha propiciat la consolidació d'aquest bagatge i el seu lloc en el context de la comunicació científica en català.

«Eudald Carbonell va rebre l'encàrrec del National

Geographic d'escriure un llibre l'any 2000; ell estava d'acord en què es publiqués en castellà, com volia l'editorial, però va exigir que al mateix temps sortís en català. I així va ser com es va inaugurar la línia de llibres en català del National Geographic»

Val a dir que aquí **és clau que el personal acadèmic tingui clar que tan és important publicar articles científics de gran impacte en anglès com tenir espais en català per comunicar ciència en la nostra llengua**. Em ve al cap de nou el professor Eudald Carbonell quan a l'any 2000 va rebre l'encàrrec del National Geographic d'escriure un llibre, que després faríem a quatre mans i sortiria amb el títol *Els somnis de l'evolució*. Ell estava d'acord en què es publiqués en castellà, com volia l'editorial, però va exigir que al mateix temps sortís en català. I així va ser com vam inaugurar la línia de llibres en català del National Geographic. Si no hi hagués hagut aquesta perseverança i defensa aferrissada per la nostra llengua, no haguéssim tingut aquesta versió que, a més, es va vendre de manera espectacular superant els 12.000 exemplars i va estar a la llista dels més venuts de *La Vanguardia* durant més de mig any. Més endavant, la mateixa editorial va publicar un altre llibre sobre la vida del primatòleg Jordi Sabater i Pi, també en català.

Eudald Carbonell i Cinta S. Bellmunt, presentant el 2003 el llibre de National Geographic en català i castellà.

Un altre repte és que la comunitat científica entengui que la comunicació social de la ciència ha de formar part de la seva activitat. Preparar una intervenció en un mitjà, traslladar-se

a vegades a hores intempestives o dies de festa a una televisió o a una ràdio per sortir en un programa no ho hem de veure com un temps que no tindràs per a la teva tasca científica, sinó com una oportunitat per transmetre el teu entusiasme i el benefici que el teu treball pot aportar a la humanitat. La presència d'experts i expertes en informacions que determinin el nostre dia a dia són claus per ajudar-nos a entendre d'on venim, on som i cap on anem. Per sort, ara hi ha molts mitjans que truquen sovint als gabinets de comunicació per trobar una explicació rigorosa als grans problemes de la humanitat i sovint contacten directament amb el científic o la científica que els pot ajudar perquè ja es van creant complicitats entre ambdues parts.

Tot i que el personal científic ni cobra, en general, ni té compensacions de manera directa pel temps que pot dedicar a comunicar, el retorn li pot arribar de moltes altres maneres. Els impactes mediàtics, els *likes* de les xarxes socials, els comentaris del públic, els retuits, les comparticions? **posen cara als qui treballen al laboratori**, els humanitza i els fa imprescindibles per entendre el nostre món.

En aquest sentit ja es van donant els primers passos des dels protagonistes de la recerca i des de les institucions, algunes de les quals ja exigeixen que en els projectes d'investigació es contemplin accions de comunicació. Alhora els qui fan recerca o gestionen els grups que la duen a terme han de **destinar recursos estables perquè professionals de la comunicació científica s'hi puguin dedicar de ple**, cosa que lamentablement a vegades no succeeix i, igual que esdevé en altres àmbits del periodisme, se'ls té de manera molt precària, a vegades com a persones alienes legalment a la institució, com autònoms i cobren míseres quantitats. Al costat d'aquestes realitats, sí és cert que cada vegada més, ni que sigui a mitja jornada, es van convocant places per tenir regulat el lloc de treball de la persona que ha de fer aquesta feina. Un toc d'alerta pel català és que sovint les bases d'aquests concursos s'incideix en l'anglès, però no hi ha una exigència paral·lela pel que fa al domini del català.

Gastar diners en comunicació, i en català, no ha de fer por. Podem arribar tan lluny com en qualsevol altre llengua. **Allò que és important és fer recerca de primera divisió i disposar de professionals que creïn històries atractives a l'entorn d'aquest treball**. Si ho fem bé, ja s'ocuparan de traduir-nos els nostres continguts. La llengua no l'hem de veure com un obstacle. Ens queixem de que li retallen ales al català des del govern central, doncs no comencem nosaltres mateixos a posar en dubte la seva validesa.

És obvi que l'anglès és necessari per arribar als fòrums científics, i l'hem d'usar per internacionalitzar els resultats de la nostra recerca, però això no treu que tinguem cura de la nostra llengua primera, a Catalunya, el català. I aquí cal un esforç més per elaborar notícies o altres tipus de continguts en aquest idioma. En les accions de comunicació de la ciència que surt de Catalunya, el català no hi hauria de faltar mai, i després, o millor de manera simultània, fem les traduccions a l'anglès i/o altres llengües que donin projecció a la investigació feta per la nostra comunitat científica. Malauradament, hi ha equips de recerca o centres d'investigació que no tenen diners per propiciar tot aquest material en diversos idiomes i a vegades prefereixen tenir la web només en anglès que assumir el cost del que representa tenir una bona web en diferents idiomes, obviant el català.

Si estimem la nostra llengua, aquesta ha de ser la nostra manera principal d'expressió i després ja mirarem com podem anar ampliant fronteres. El català és prou ric i divers per fer-ne l'ús que necessitem per comunicar ciència. Només cal que ens esforcem em dominar-la bé, que és una altra qüestió. Cal que ens preocupem per conèixer el seu registre de vocabulari científic, i si en alguna ocasió no ho tenim fàcil, parlar amb persones expertes en llengua perquè ens ajudin a trobar la paraula o l'expressió de cada concepte en català. Si per desconeixement o vagància la deixem de fer servir, nosaltres mateixos l'estem menyspreant.

Perquè els professionals de la comunicació científica arribin a dominar la llengua, també hem de possibilitar que **ja des de les escoles es faci ciència en català** i que en el batxillerat, o en els graus, màsters i tesis doctorals, tot aquesta recerca es presenti també en la nostra llengua. A

vegades s'opta pel castellà, perquè fer-ho en català pot comportar la feina afegida d'estar més atent a la correcció del llenguatge, però tot requereix el seu esforç. Si tenim clar que és la nostra llengua, ens ha d'il·lusionar emprar-la en tots els escenaris de la nostra vida.

[despiece]**Aprendre a comunicar ciència**
Fa 31 anys es va crear l'Associació Catalana de Comunicació Científica (ACCC). Des de llavors no ha parat de créixer i ara té ja **prop de 350 socis i sòcies** de diferents perfils professionals interessats per la comunicació i la socialització de la ciència. Gràcies a les entitats col·laboradores, a les institucions, a les universitats..., l'ACCC ha pogut realitzar tota mena d'activitats com conferències, exposicions, congressos i grups de treball, entre moltes altres accions, i sempre innovant.

La irrupció d'Internet va ajudar a cohesionar un grup de periodistes científics que treballaven a Catalunya fins al punt de formar-ne aquesta nova entitat, la qual de seguida va posar en marxa una llistat de distribució en català que feia d'amplificadora de l'activitat científica i d'aquesta forma s'arribava a un públic més ampli.

La creixent necessitat de coneixement científic i la preocupació per aspectes com el medi ambient als anys noranta del segle passat, creant per exemple la Plataforma per a la qualitat de l'aire, van ajudar a la seva consolidació, alhora que entre tots i totes apreníem a comunicar ciència, perquè l'intercanvi i la xarxa creada a l'entorn de la llista de distribució resulta sovint molt motivadora i inspiradora, per a uns i pels altres.

Amb el temps han anat sortint nous projectes divulgatius i col·laboracions amb altres entitats, fins al punt que l'ACCC s'ha internacionalitzat i té representació arreu de l'Estat i d'Europa. També s'ha treballat perquè la recerca, i en català, estigui a l'abast dels joves, com la creació dels premis Joan Oró.

La ACCC sempre ha tingut clara la importància de tenir projectes internacionals i desenvolupar iniciatives amb impacte per transcendir més enllà del territori, sorgint d'aquesta manera projectes com l'observatori PerCientEx o ENJOI, per buscar indicadors i principis de bones pràctiques de comunicació científica en diferents parts del món; la Nit de la Recerca Científica a tota Catalunya, o ajuts per fer créixer projectes com Illustraciencia, que ja suma una dècada.

Amb aquesta trajectòria, des de l'ACCC es contempla el futur com una oportunitat on els agents comunicatius actuaran com engranatges amb d'altres disciplines i col·lectius per ajudar a socialitzar la ciència amb rigor a la societat. Apostem per una comunicació contrastada, que tingui en compte la innovació i la creativitat, la divulgació educativa, la perspectiva de gènere i la inclusió, la qualitat lingüística i/o el català com a llengua vehicular, i la visió de continuïtat, incidint alhora en l'educació i les vocacions científiques, per apropar conceptes complexos als més petits i seduir-los perquè els engresqui la ciència.

Per això **també és important comunicar com funciona la ciència, no només el que s'aconsegueix**. La ciència és un coneixement que es basa a contrastar, en hipòtesis que necessiten validació, i en aquesta tasca intervenen moltes disciplines. Hem de mostrar com és el mètode científic i les especialitats que s'hi apliquen. Cal fer saber que és un procés lent, de prova error, però alhora és la solució a molts dels problemes i conflictes actuals. No hem d'oblidar que la ciència i la tecnologia ens han fet humans. [/despiece]

D'altres articles del dossier:
[noticiadiariambautor]93/258[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/259[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/260[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/263[/noticiadiariambautor]
[noticiadiariambautor]93/265[/noticiadiariambautor]

[noticiadiariambautor]93/266[/noticiadiariambautor]